

Seletuskiri Häädemeeste Vallavolikogu otsuse eelnõu nr 23 „Seisukoht 14.02.2017.a esitatud haldusreformi seaduse § 9 lõike 2 kohase Vabariigi Valitsuse ettepaneku kohta“ juurde

Rahandusministeerium esitas 14. veebruaril 2017.a Häädemeeste Vallavolikogule, Saarde Vallavolikogule, Surju Vallavolikogule ja Tahkuranna Vallavolikogule haldusreformi seaduse § 9 lõike 2 kohase Vabariigi Valitsuse ettepaneku ehk Vabariigi Valitsuse määruse „Häädemeeste valla, Saarde valla, Surju valla ja Tahkuranna valla osas haldusterritoriaalse korralduse ja Vabariigi Valitsuse 3.aprilli 1995.a määruse nr 159 „Eesti territooriumi haldusüksuste nimistu kinnitamine“ muutmine“ eelnõu.

Eelnõuga moodustatakse Vabariigi Valitsuse algatusel Häädemeeste valla, Saarde valla, Surju valla ja Tahkuranna valla ühinemise teel Pärnu maakonna koosseisus uus haldusüksus nimega Lõuna-Pärnumaa vald (kogupindala 1558 km², rahvaarv 1. jaanuari 2017.a. seisuga 9855).

Enne seda toimus valdade ühinemise protsess volikogude algatusel, kus Häädemeeste, Saarde, Surju ja Tahkuranna vald on taotlenud haldusterritoriaalse korralduse muutmist järgmiselt:

- 1) Häädemeeste ja Tahkuranna valla ühinemise teel Häädemeeste vallaks ning
- 2) Saarde ja Surju valla ühinemise teel Saarde vallaks.

Vabariigi Valitsus on omavalitsuste esitatud haldusterritoriaalse korralduse muutmise taotluse alusel võtnud vastu määruse haldusterritoriaalse korralduse muutmiseks (Vabariigi Valitsuse 26.01.2017.a määrus nr 31 ja nr 33).

Haldusreformi seaduse § 9 lõige 2 annab Vabariigi Valitsusele volituse algatada alla kriteeriumi omaalgatuslikult ühineva omavalitsuse ühinemine kriteeriumile vastavaks ning õiguse hõlmata oma ettepanekuga (Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu) ka mõni omavalitsus, kes vastab kriteeriumile või on ühinemas kriteeriumile vastavaks. Haldusreformi seaduse alusel kohaselt peab valitsus niiviisi algatama ja tegema igale alla 5000 elanikuga omavalitsusele või omavalitsustele, kes ühinevad alla 5000 elanikuga omavalitsuseks, ettepaneku ühinemiseks, et täidetaks 5000 elaniku kriteerium.

Kuna Häädemeeste ja Tahkuranna valla ühinemisel moodustuv alla kriteeriumi jääv Häädemeeste vald ei täida ühinemisega ühtki haldusreformi seaduse § 9 lõikes 3 erandi tingimust, algatas Vabariigi Valitsus nende omavalitsuste ühinemise kriteeriumile vastavaks.

Vabariigi Valitsuse nõustamiseks haldusreformi seaduse § 5 lõike 4 alusel moodustatud Lääne-Eesti piirkondlik komisjon arutas Saarde ja Surju ning Häädemeeste ja Tahkuranna vallavolikogude esitatud haldusterritoriaalse korralduse muutmise taotlusega seonduvat 4. jaanuari 2017 koosolekul. Kuigi komisjon toetas volikogude algatatud ühinemist, tegi komisjon Vabariigi Valitsusele ettepaneku Häädemeeste ja Tahkuranna valla ühendamiseks Surju ja Saarde vallaga. Mõlemad on sarnaste probleemistikega haja-asustatud piirkonnad, kes pidasid varasemalt ka omavahelisi läbirääkimisi. Vabariigi Valitsus tegi 9. veebruari 2017 istungil protokollilise otsuse nr 12 punktidega 2.11 ja 3 Rahandusministeeriumile ülesandeks seadusest tulenevalt esitada ettepanek Tahkuranna ja Häädemeeste valla ühinemisel moodustuva valla ühendamiseks Saarde ja Surju valla ühinemisel moodustuva vallaga.

Haldusreformi seaduse § 9 lõike 2 alusel Vabariigi Valitsus algatab hiljemalt 2017. aasta 15. veebruaril nende kohaliku omavalitsuse üksuste haldusterritoriaalse korralduse ja haldusüksuse piiride muutmise, mis ei vasta rahvastikuregistri andmete kohaselt 2017. aasta 1. jaanuari seisuga omavalitsusüksuse miinimumsuuruse kriteeriumile ja mille suhtes ei ole Vabariigi Valitsus võtnud vastu nimetatud seaduse §-s 8 nimetatud haldusterritoriaalse korralduse muutmise määrust ning millele Vabariigi Valitsus ei kohalda haldusreformi seaduse § 9 lõikes 3 sätestatud erandit. Rahandusministeerium esitab asjaomastele kohaliku omavalitsuse üksuste volikogudele arvamuse avaldamiseks Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu haldusterritoriaalse korralduse ja haldusüksuse piiride muutmise kohta Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse § 3 lõike 1 ning § 71 lõigete 2 ja 3 alusel, mille kohta tuleb arvamus esitada hiljemalt 2017. aasta 15. mail. Vabariigi Valitsuse

ettepanek võib hõlmata ka omavalitsusüksuse miinimumsuuruse kriteeriumile vastavaid või kriteeriumile mittevastavaid kohaliku omavalitsuse üksusi, kelle suhtes on Vabariigi Valitsus võtnud vastu käesoleva seaduse §-s 8 nimetatud haldusterritoriaalse korralduse muutmise määruse ja kelle haldusterritoriaalse korralduse muutmisel oleks positiivne mõju, lähtudes Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse § 7 lõikes 5 nimetatud asjaoludest, ning muutmine on vajalik ja otstarbekas omavalitsusüksuse miinimumsuuruse kriteeriumile mittevastava kohaliku omavalitsuse üksuse võimekuse tagamiseks tulenevalt nimetatud seaduse § 1 lõikest 2 ja §-st 3.

Haldusreformi seaduse § 12 lõike 2 punkti 2 alusel kohaliku omavalitsuse üksus esitab hiljemalt 2017. aasta 15. maiks maavanemale otsuse vormis põhjendatud arvamuse Vabariigi Valitsuse ettepaneku kohta.

Haldusreformi seaduse § 9 lõike 2 punkti 1 kohaselt võib Vabariigi Valitsus kohaliku omavalitsuse üksuse arvamuses esitatud põhjenduste hindamise tulemusena, arvestades sama paragrahvi lõigetes 2 ja 3 sätestatud asjaolusid, lõpetada selle kohaliku omavalitsuse üksuse puhul haldusterritoriaalse korralduse muutmise menetluse.

Häädemeeste Vallavalitsus on tellinud Advokaadibüroolt Sorainen õigusliku analüüsi Vabariigi Valitsuse poolt 14.02.2017.a Häädemeeste vallale tehtud haldusreformi seaduse § 9 lõike 2 kohase Vabariigi Valitsuse ettepaneku kohta.

Nimetatud analüüsist nähtuvalt ei ole Häädemeeste valla sundliitmine sobiv ega vajalik abinõu kohaliku omavalitsuse üksuse võimekuse tagamiseks tulenevalt haldusreformi seaduse § 1 lõikest 2 ja §-st 3.

Õigusliku analüüsi kohaselt on sundliitmise üheks eelduseks positiivne mõju kõigile Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse §-s 7 lõige 5 nimetatud asjaoludele. Sundliitmise mõju nii elanike elutingimustele, avalike teenuste osutamise kvaliteedile, haldussuutlikkusele, ettevõtluskeskkonnale, hariduslikule olukorrale, transpordi korraldusele, demograafilisele situatsioonile on kas negatiivne või neutraalne. Sundliitmist ei õigusta ka elanike ühtekuuluvustunne ega ajalooline põhjendus.

Haldusreformi seaduse § 9 lõige 2 alusel toimuv sundliitmine on erakorraline meede, mille kohaldamiseks peab esinema ülekaalukas avalik huvi ja puuduma PS §-s 154 ettenähtud enesekorraldusõigust leebemalt riivavad meetmed. Saarde ja Surju vald täidavad haldusreformi seaduse §-s 9 lg 3 p 1 sätestatud tingimused ning Häädemeeste ja Tahkuranna valla ühinemise tagajärjel on rahvaarv 4982, millega jääb 5000 elaniku kriteeriumist puudu vaid 18 inimest. Riigikohus on selgitanud, et Vabariigi Valitsus saab haldusreformi seaduse § 9 lõike 9 punkti 1 alusel lõpetada ka selle kohaliku omavalitsuse üksuse puhul haldusterritoriaalse korralduse muutmise menetluse, kes leiab põhjendatud negatiivses arvamuses, et suudab oma ülesandeid nõuetekohaselt täita ka siis, kui omavalitsusüksuses on elanikke vähem kui 5000.¹ Vabariigi Valitsusele on antud ulatuslik kaalutusruum.² Taoline järeldus on kooskõlas ka Riigikohtu valitseva praktikaga, et haldusorgan peab kaalutusõiguse teostamisel arvestama ka proportsionaalsuse põhimõttega. Ebaproportsionaalseks võib lugeda käsitlust, mis 4982 elanikuga omavalitsusüksust peab haldusreformi seaduse eesmärgi kontekstis mittevõimekaks ja 5000 elanikuga omavalitsusüksust võimekaks.

Vabariigi Valitsuse poolt ettepanud kujul ei kaasne liitumisega positiivset mõju kõigile Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse § 7 lõikes 5 nimetatud asjaoludele. Arvestades Advokaadibüroo Sorainen õigusliku analüüsi tulemusi, mille kohaselt Häädemeeste valla sundliitmine Saarde, Surju ja Tahkuranna vallaga ei ole kooskõlas haldusreformi seaduse § 9 lõikega 2 ja Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse § 7 lõikega 5 ning võttes aluseks haldusreformi seaduse § 9 lõike 2, § 9 lõike 9 punkti 1 ja § 12 lõike 2 punkti 2, on otsuse eelnõu nr 23 eesmärkideks

- 1) mitte nõustuda 14. veebruaril 2017.a Häädemeeste Vallavolikogule, Saarde Vallavolikogule, Surju Vallavolikogule ja Tahkuranna Vallavolikogule esitatud haldusreformi seaduse § 9 lõike 2 kohase Vabariigi Valitsuse ettepanekuga ehk Vabariigi

¹ RKPsjKO nr 3-4-1-3-16 p 104.

² RKPsjKO nr 3-4-1-3-16 p 121.

Valitsuse määruse „Häädemeeste valla, Saarde valla, Surju valla ja Tahkuranna valla osas haldusterritoriaalse korralduse ja Vabariigi Valitsuse 3.aprilli 1995.a määruse nr 159 „Eesti territooriumi haldusüksuste nimistu kinnitamine“ muutmise“ eelnõuga;

- 2) taotleda Vabariigi Valitsuselt Häädemeeste, Saarde, Surju ja Tahkuranna valla haldusterritoriaalse korralduse muutmise menetluse lõpetamist;
- 3) kinnitada ettepanekuga mittenoostumise põhjendustena Advokaadibüroo Sorainen poolt koostatud õiguslik analüüs Vabariigi Valitsuse poolt 14.02.2017.a Häädemeeste vallale haldusreformi seaduse § 9 lõike 2 kohase Vabariigi Valitsuse ettepaneku kohta (lisatud otsuse eelnõule);
- 4) kinnitada Häädemeeste Vallavolikogu 02.01.2017.a otsuses nr 3 „Ühinemislepingu ja selle lisade kinnitamine“ väljendatud soovi moodustada Häädemeeste valla ja Tahkuranna valla ühinemise teel uus omavalitsusüksus, mille nimeks saab Häädemeeste vald.

Eelnõu algataja: vallavalitsus

Eelnõu ja seletuskirja koostajad: vallavalitsus ja vallasekretär

Kuupäev: 10.04.2017